

Psychologie sportovní hry po kapkách

14. část

PSYCHOLOGICKÉ ZÁKLADY SPOLUPRÁCE A SOUHRY

Hráči, kteří disponují darem herní tvořivosti jako například Tomáš Rosický nebo svého času Antonín Panenka, potřebují kolem sebe fungující kapesní švýcarské hodinky, do nichž sami zapadnou jako klíček, který mistrovský stroj uvádí do chodu. Švýcarské hodinky budiž symbolem perfektní souhry a šlapajících spoluhráčů. Kolektivní hra potřebuje totiž své tvůrce, zakončovatele, špilmachry, ale i tu neviditelnou armádu, která vytváří na první pohled nezřetelnou, ale velmi důležitou chemii hry.

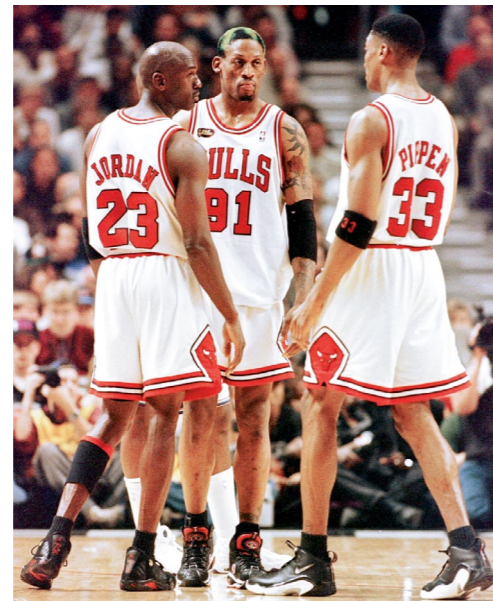
TEXT: ZDENĚK HANÍK

ORGASMUS NADOSOBNÍHO

Pokud byste si otevřeli knihu jednoho z nejslavnějších basketbalových koučů Phila Jacksona „Jedenáct prstenů“, mohli byste se dočíst, čím byli Scottie Pippen nebo Dennis Rodman a ostatní, dnes už třeba zapomenutí dělníci Chicaga Bulls, pro Michaela Jordana, jehož si naopak celý svět pamatuje dodnes. A jak se v knize dozvíte, tohle neviditelné pojivo konečkonců obrousilo i samotného Jordana k silnějšímu týmovému myšlení, přestože chtěl být především on sám a za všech okolností vždy nejlepším hráčem na světě. Přejme celému českému prostředí, aby tuto skrytou kvalitu tolik potřebné a na první pohled neviditelné práce znovu objevilo. Kdysi už ji znalo...

Od Beckenbauera až k filharmonii

Světoví fotbaloví giganti od Beckenbauera až k Messimu vždy vzrušovali diváky tím, že vedle střelení gólů excelentně nahrávali. Hokejový trenér Luděk Bukač spolupráci a souhru týmu přirovnává k jazzbandu, ve kterém muzikanti hrají stejnou melodii bez předepsané partitury, kde každý hráč je mistrem svého nástroje, sólistou a zároveň i součástí bandu. V průběhu skladby se všichni navzájem

inspirují. Výsledkem je skvělá improvizace, ve které každé sólo ovlivňuje výkon celku.

Podobný princip přinesla do světového fotbalu svého času Barcelona. V takovém pojetí činnost hráčů sjednocuje hráč s míčem, který vtiskne myšlenku a zároveň aktivuje okolí – čte soupeře i své spoluhráče. Hráči bez míče bezprostředním po-

◀ HVĚZDA A DĚLNÍCI? NAKONEC TŘI HVĚZDY! MICHAEL JORDAN HERNĚ VYROSTL I DÍKY RESPEKTOVÁNÍ SVÝCH SKVĚLÝCH SPOLUHRÁČŮ DENNISE RODMANA A SCOTTIEHO PIPPENA.

„Ačkoli hra hokejistů SSSR působila dojemem robotizace, byla plodem sebeuvědomování a herních mozků.“

▶ TÝMOVOU JEDNOTU NEHLEDEJME JEN VE SPORTU, NAPŘÍKLAD AMERIČTÍ VOJÁCI V AFGHÁNISTÁNU BÝVAJÍ PŘIPRAVENI POLOŽIT MAXIMÁLNÍ OBĚT.

FOTO: PROFIMEDIA.CZ (2)

hybem iniciují přečíslení soupeře. Pomyslné herní rozestavení se jako celek dynamicky mění a jako celek i dynamicky po hřišti přesunuje. Bukač také vzpomíná na herní spolupráci, kterou v jeho trenérské době předvádělo mužstvo SSSR. Spolupráce tohoto týmu byla podle Bukače výsledkem techniky, nezištné spolupráce a bezedné kondice. Ačkoli hra působila dojemem robotizace, byla plodem sebeuvědomování a herních mozků. Byl to systém, který bych nazval „příhrávka a pohyb bez míče povýšené na zákon“.

Řekněme, že tak nějak to probíhá z hlediska technologie hry. Slova jako koexistence, tolerance, ochota sladit činnosti, ochota scelit individuální výkon s týmovým, reciprocity neboli vzájemnost, jsou ze slovníku teorie komunikace. Všechna tato slova vyjadřují stavy, které jsou v týmové hře potřebné a žádoucí. Ale ve hře jde přesto ještě o něco víc. Česká filharmonie hraje od příchodu, dnes již zesnulého, mistra Jiřího Bělohávkva v neuvěřitelně skvělé formě. Pan šéfdirigent se nebál angažovat mladé hudebníky. A tak je v Rudolfinu v současnosti slyšet jiná hudba. Muzikanti nehrají lépe, ale hrají více spolu a více pro hudbu. Ale na základě čeho?

A znovu láska

Odpověď se skrývá v jediném slově. To slovo je obsaženo v následujících řádcích: „Odvaha potřebná k zapojení do boje je nerozeznatelná od **lásky**. Američtí vojáci ve válce v Afghánistánu si vyvinuli tak silnou vzájemnou soudržnost, že byli ochotni postavit bezpečnost jednotky nad svou vlastní. Riskovali svůj život pro ostatní. Nakonec má odvaha vždy něco společného s **láskou**. Tento druh citového propojení, téměř nedosažitelný v civilním životě, je rozhodujícím faktorem úspěchu v boji. Bez tohoto propojení se totiž nedá dosáhnout něčeho

velkého.“ To jsou slova Sebastiana Jungera, autora knihy Válka – jeden rok války v Afghánistánu.

„Američtí vojáci ve válce v Afghánistánu si vyvinuli tak silnou vzájemnou soudržnost, že byli ochotni postavit bezpečnost jednotky nad svou vlastní. Riskovali svůj život pro ostatní. Nakonec má odvaha vždy něco společného sláskou.“

SEBASTIAN JUNGER

Od Bukačova jazzbandu přes fotbalovou Barcelonu, sovětský hokejový národák až k filharmonii a americkým vojákům v Afghánistánu je to stále stejná pohádka: „Milovat svou činnost, možná i součinnost natolik, že se v ní člověk zcela zapomene a odpoutá od běžné reality.“

Všichni skuteční sportovní hrdinové vědí, o čem je řeč. Poznali to sami na sobě. A tím se dostáváme ke konkrétnímu a klíčovému psychologickému komunikačnímu aktu ve hře: k nahrávce.

ANONYMNÍ ČINNOSTI VE HŘE

Vraťme se do reality hřiště. Ten, kdo střílí góly, dává koše či smečtuje, je oku diváka milejší než ten, který vymyslí či umožní, aby koncová činnost nastala. Na góly musíte mít čich jako má třeba španělský fotbalista Lafata, pro smečování musíte mít důraz a duši útočníka jako například volejbalista Konečný, ale všechny týmové sporty mají magické kouzlo v rozmanitosti a složitosti stavby hry. Herní architekti a konstruktéři mají stejnou, ne-li vyšší cenu.

Nahrávka je královská činnost

V kontextu předchozích řádek si osvětlíme zásadní význam příhrávky, resp. nahrávky ve všech týmových hrách. Lidé sice žasnou, jak Jaromíra

ZDENĚK HANÍK

→ ZAKLADATEL UNIE PROFESIONÁLNÍCH TRENÉRŮ PŘÍČOV
→ BÝVALÝ KOUČ VOLEJBALOVÝCH REPREZENTACÍ MUŽŮ ČESKA A RAKOUSKA
→ SOUČASNÝ MÍSTOPŘEDSEDA ČOV

FOTO: SPORT MICHAL BERÁNEK

^
PAMÁTNÝ BĚLEHRADSKÝ DLOUBÁK, NEJSLAVNĚJŠÍ KOUSEK ANTONÍNA PANENKY Z FINÁLE ME 1976. ANI ON SE ALE VE HŘE NEOBEŠEL BEZ POMOCI A POCHOPENÍ SPOLUHRÁČŮ.

Jágra nikdo nedovede oddělit od puku, oceňují, kolik už dal gólů během kariéry, avšak stejný respekt vyvolává jeho geniální přihrávka. Je chytrá, rafinovaná až zákeřná, dokonce tak, že nejednou překvapila i vlastní spoluhráče. Přihrávka je totiž víc než herní činnost. Je „maltou stavby hry“ a svým způsobem i druhem neverbální komunikace. Světoví fotbaloví giganti od Pelého přes Maradonu, Zidana až k Messimu svět udivují tím, že vedle střelení gólů excelentně nahrávali.

Mluvíme o určitém druhu slasti ze souhry. Vzniká zochoty existovat vedle sebe nahřítí a jde přes schopnost sladit vzájemně individuální činnosti až postav, který by se dal nazvat „orgasmem souhry“, kdy je součinnost přirozeně a dobrovolně povýšena na úroveň individuální činnosti a někdy i nad ni.

Nabízí se dva úhly pohledu na nahrávku. **První** bychom mohli nazvat **herní pohled**. Jak jsme v předcházejících kapitolách zdůrazňovali, hráč provádí v herních situacích tři mentální úkony: čte hru, rozhoduje o výběru řešení a realizuje finální pohyb. Všechny tři úkony probíhají ve vzájemném souladu a bleskurychle. Basketbalový driblink či fotbalový trestný kop jsou výsledkem činnosti psychických procesů, ale přihrávka (nahrávka) je víc. Vyžaduje vyšší podíl herní inteligence, jejíž důležitou složkou je „vidět hřiště“.

Součástí herní inteligence jsou: periferní vidění, odhad pohybu hráčů vlastních i soupeřů, vhléd a vcítění do komplexní herní situace, herní představitivost či předvídavost a jistě i intuice. Přihrávka je rychlejší než jakákoli jiná individuální činnost. Pokud tým uvěří tomu, že nejvíce může hru zrychlit přihrávkami, začíná být neporazitelný.

Druhý pohled je **sociálně-psychologický**. V kolektivní hře se i individualistům spolupracovat vyplácí. Můžeme hovořit o jakési herní ekonomii či kalkulaci. Ovšem velcí hráči takto ekonomicky neuvážují. Jedná se o něco jiného, určitý druh slasti ze souhry. Vzniká od ochoty existovat vedle sebe na hřišti a jde přes schopnost sladit vzájemně individuální činnosti až po stav, který by se dal nazvat „orgasmem souhry“, kdy je součinnost přirozeně a dobrovolně povýšena na úroveň individuální činnosti a někdy i nad ni. Je to víc než činnost, je to pocit, je to styl, je to druh umění. Přihrávka je stavebním kamenem souhry, která posiluje pocit herní sounáležitosti a může dokonce přerůst až ve vzájemnou lidskou náklonnost či přátelství i mimo hřiště.

I Panenka potřeboval nosiče vody

I takový herní génius, jakým Antonín Panenka bezpochyby byl, potřeboval vždy součinnost svých spoluhráčů. Vzpomeňme na Panenkovu slavnou éru. Pro realizaci herní magie potřeboval například rychlá křídla, dělníky pole i „nosiče vody“, kteří svým pohybem a součinností dotvořili kolorit hry tak, aby Panenkův geniální mozek měl šanci s jejich přispěním proměnit myšlenky v činy. Ale pozor! Rychlá křídla, nosiči vody, dělníci pole – ti všichni museli neustále projevovat ochotu nabízet se pohybem, a přitom třeba dlouhé minuty nedostat přihrávku. Museli dobrovolně přijmout a plnit své role, i respektovat, že otěže hry tady drží někdo jiný.

Bez potlesku

Říká se, že ďábel je skrytý v detailech. Jedním z detailů hry, ovšem nezanedbatelným, je ona anonymní činnost hráčů. Zatím ji moc nezachycují statistiky, ale je nezbytným tmelem hry: nabíhat, nabízet se, ukazovat, vykrývat prostor nebo ho spoluvytvářet, zajišťovat spoluhráče, měnit svoje místo na základě strategického postavení spoluhráčů i protihráčů po dobu celého utkání. Vše tak trochu anonymně – skrytě, a hlavně VŠE BEZ POTLESKU.

Diváci totiž tleskají jiným. Střelcům gólů, košů a smečarům především. Inteligentní divák ocení

i dobrou přihrávku (nahrávku), dobrý obranný zá- krok (výbrání míče v poli), kvalitní převzetí míče (příjem podání) atd., **anonymní činnosti však sleduje málokdo**. Míč prostě strhává nejen divácké ale i nezkušené trenérské oko.

Existuje takový trenérský kompas: sledovat dění mimo míč a rozpoznávat „herní pravdu“ právě podle anonymních činností. Anonymní pohyb je totiž nejen pojtkem hry, ale také příznakem herní morálky. Ono to totiž bolí: odvádět tvrdou práci ve skrytu a nebýt vidět. Na druhé straně, když se pozorně zaměříte na hru, zjistíte, že ochabnutí nebo absence této anonymní činnosti hráčů bez míče je prvním příznakem rozpadu herní morálky týmu v zápase. To, co je vidět, tedy přihrávky, střely, samostatné akce s míčem či obranné zákroky, bývají v případě nastupující krize ochromeny až později.

Úpadek týmu začíná zpravidla skrytě. Správná anonymní práce žádá oddanost hře a týmu, žádá důvěru ve společné dílo – že skrytá práce má význam. Žádá ale také ocenění, nebo minimálně zpětnou vazbu od trenéra i spoluhráčů. Všichni

hráči týmu musí vědět, že se i o jejich skryté práci ví a je ceněna. Zdá se dokonce, že k takovému hernímu projevu a herní sounáležitosti není potřeba mít pouze hvězdné hráče. Je to otázka herního charakteru hráčů a dlouhodobé práce. Dát srdce do hry neznamená jen rychle a neúnavně běhat nebo se obětavě vrhat do soubojů.

SEČTENO A PODTRŽENO

Schopnost hráčů jednoho týmu společně vnímat, společně myslet, cítit se navzájem – je vrcholem týmového mistrovství. Ani při nejlepší snaze k takovému stavu tým nedospěje ze dne na den. Tento stav, který je až jakýmsi druhem vyššího mystického posvěcení, je výsledkem zcela konkrétních akcí ve hře. Začíná perfektním zvládnutím individuálních dovedností a vrcholí ochotou dát veškerý svůj um ve prospěch vyššího – nadosobního celku. Vyžaduje náruživost a lásku ke hře. I když jsou to silná slova, sám Phil Jackson, majitel jedenácti prstenů za vítězství v NBA, přiznává, že přiléhavější slovo než LÁSKA nenachází.

„Anonymní pohyb je také příznakem herní morálky. Odvádět tvrdou práci ve skrytu a nebýt vidět totiž bolí.“

↓ INZERCE

„PŘIHRÁVKA JE RYCHLEJŠÍ NEŽ JAKÁKOLI JINÁ INDIVIDUÁLNÍ ČINNOST. POKUD TÝM UVĚŘÍ TOMU, ŽE NEJVÍCE MŮŽE HRU ZRYCHLIT PŘIHRÁVKAMI, ZAČÍNÁ BÝT NEPORAZITELNÝ.“